

Marie Lorentzen

Tråante – Det første samiske landsmøtet i Tronhjem 1917

Else Laula Renberg, leder for Brurskanken samiske kvindeforening, var den som tok initiativet til samenes første landsmøte i 1917, men Daniel Mortenson var en sterk pådriver for å få landsmøtet realisert.

I 1907 tok han initiativet til å stifte Søndre Trondhjem Amts Lappeforening og Hedemarken Amts Lappeforening, og i 1908 ble Nordre Trondhjem Amts Lappeforening stiftet. Denne organiseringen i forkant hadde stor betydning for å få til et landsmøte. Han var frontfigur og politisk talsmann under landsmøtet.

Mortenson ble valgt til leder av landsmøtet, og ledet flere underkomitéer. Han ble i ettertid omtalt som «den første same-tingspresidenten».

På landsmøtet var skole, reinbeitesaken og rettsutviklinga viktige saker. Møtet fant sted i Metodistkirken, og ble åpnet av Else Laula Renberg. Deretter ble Daniel Mortenson valgt som møteleder.

Det ble lest opp telegrammer både fra kongen og regjeringen, og følgende telegram ble sendt til den norske kongen:

«Kong Haakon! Kristiania. Samefolket i Norge, samlet til sit første landsmøte sender kong Haakon, dronning Maud og kronprins Olav sin ærbødige hengivne hilsen. Gud vel-signne kongehus, land og folk. Hærskares Gud slaa ringmur om samers og daroers fædreland.»

Under diskusjonen om skole kom det blant annet fram skarp kritikk vedrørende sameskolen i Havika. Etter at forholdene ved sameskolen i Havika var diskutert, ble følgende uttalelse vedlagt protokollen: ”Vi anser det for riktig, at ikke misionsselskaperne, men staten skal besørge undervisningen.”

Reindriften var den store og viktige saken under landsmøtet, og et av hovedtemaene var egne reinbeitedistrikter som ikke skulle komme i konflikt med bofaste bønder.

Mortenson holdt foredrag om reinbeitesaken, noe som utløste en lang og omfattende diskusjon.

Daniel Mortenson ble valgt som leder av lovkomitéen som arbeidet fram et forslag til ny reindriftslov. Dette forslaget var viktig for riksadvokat Peder Kjerschov i utarbeidelse av reindriftsloven 1933. Dette anså Kjerschov som nødvendig for å få et rettsgrunnlag til å drive samisk reindrift og å utøve samisk kultur.

Underveis på landsmøtet var det mid-dager med hilsener og taler, det ble utbrakt skål både for den norske og svenske kongen, og begge lands nasjonalsanger ble sunget. Det var underholdning med deklamasjoner, sang og musikk, og sosialt samvær med dans.

Siste dagen av landsmøtet ble organisasjonsspørsmålet behandlet. Dette ble innledet av Martin Tranmæl, invitert av Daniel Mortenson, som delte hans sosialistiske syn.

Etter det vellykkede landsmøtet roste Daniel Mortenson Else Laula Renberg for hennes initiativrikdom og tydelige organisasjonstalent etter det. Selv om de hadde ulike syn i en del reindriftspolitiske saker, sto ikke dette i veien for at de kunne samarbeide videre i kampen for samiske rettigheter.

Kilder

- Borgen, Peder (1997): Samenes første landsmøte. Tapir.
- Nord Trøndelag historielags årbok 2016

*Daniel Mortenson i gapta (kofte), 1917/18.
Foto: Iver Olsen/Rørosmuseet.*